
Kariéra vědce: Roky práce za 5 tisíc

Kariéra vědce: Roky práce za 5 tisíc

Na vysoké škole studují minimálně osm let, aby pak mohli roky pobírat třeba jen průměrnou mzdu. I přesto se u nás vědci a výzkumu věnuje přes 60 tisíc lidí.

Ačkoliv stát dává na vědu rok od roku více peněz, práce v laboratoři stále ještě není tak bezstarostné zaměstnání. Nejtěžší je totiž vůbec vědeckou kariéru začít. Prokousat se obdobím, kdy od školy dostáváte jako doktorand něco málo přes 5000 Kč měsíčně, hodně lidí nezvládne. A začít dráhu vědce jinak, než jako špatně placený doktorand a nebo o něco lépe špatně placená pomocná vědecká síla, nejde.

3 + 2 + 3 = Ph. D.

Titul Ph. D., takzvaný velký doktorát, který lze ale získat jen na některých vysokých školách, je základní vstupenkou do vědeckého světa. Nedostanete jej však dříve než po osmi letech vysokoškolských studií. Ty jsou podle nových pravidel rozparcelovány na několik etap. První tři roky po maturitě se vysokoškoláci snaží o titul bakaláře (Bc.), potom tři roky bojují o magistra (Mgr.) a když jim jde studium, potažmo vědecké projekty, od ruky, mohou se ucházet o obhajobu doktorského titulu (Ph. D.) A právě v jejich projektech by se měla rodit věda. „Doktorandi by se měli rekrutovat z lidí, kteří nemají jen dobré studijní výsledky, ale jsou celkově aktivní, zapojují se do různých výzkumných projektů, publikují, spolupracují na výuce a hlavně samostatně přemýšlejí,“ říká Radvan Bahbouh, který vedle Ph. D. v oboru psychologie vystudoval i medicínu a matematickou statistiku.

Jak se stát úspěšným vědcem?

Vyjmenovat obecné vlastnosti, podle nichž se pozná kvalitní mladý vědec, jde jenom těžko. „Cení se ale například to, když získáte na svou práci grant nebo když publikujete v zahraničním časopise,“ vypočítává Veronika Kalová, doktorandka Stavební fakulty Vysokého učení technického v Brně. Veronika již druhým rokem pracuje na projektu, který by zlevnil stavební hmoty použitím odpadních popílků. „Podle mě je úspěšný ten, kdo dotáhne teorii až do praxe. Třeba když hmotu, kterou vymyslíte, začne poté někdo vyrábět,“ přemítá čtyřicetiletá Veronika, která mimo vědecké práce také vyučuje své mladší kolegy. Výuka a výzkum jsou totiž neoddelitelné kategorie. Za stipendium 5000 až 7000 Kč podobně pracuje a vyučuje většina doktorandů.

Žádost o grant je alchymie

Jak udržet v českých zemích maximum kvalitních lidí s minimálním rozpočtem? Zásadní otázka, kterou si pokládá celá česká věda. Po absolutoriu totiž na školách zůstává jen minimum doktorandů. Hlavním důvodem jsou samozřejmě peníze. Soukromníci, kteří do vědy a inovací mnoho neinvestují, totiž přetahují mladé vědce na své výplatní pásky.

Jednou z mála cest, jak „přilepšit“ nejenom svému, ale i ústavnímu rozpočtu, je grant. Své grantové agentury mají jednotlivé univerzity i ministerstva, peníze na kvalitní projekt můžete dostat z Grantové agentury České republiky, ale také z Evropské unie.

Připravit se ale musíte na lýtý boj s byrokracií. Přestože se pravidla pro udílení grantů postupně standardizují, připomíná jejich udělování mnohdy alchymistický proces. „Napsat žádost o grant je spousta práce, od které někdy odrazují zkušenosti kolegů ve vztahu k transparentnosti a 'spravedlnosti' některých grantových agentur,“ míní doktorandka Jana Lokajová z Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy.

Pokračování na straně VI

Dokončení ze strany V

Zkušenost s podáváním žádosti o grant má Radvan Bahbouh. „Před 12 lety jsem žádal o grant a byl jsem tím procesem velmi zklamaný. Posudky byly tak rozporuplné, že mi přišlo, že to ti hodnotitelé ani nečetli. Tenkrát jsem se zařekl, že si na své projekty vydělám sám,“ vzpomíná autor metody sociomappingu, která umožňuje sledovat dynamiku sociálních systémů, od malých týmů až k celým populacím. Svou poradenskou firmu Qed & Quod založil už při studiích, přesto nadále působí jako přednášející na katedře psychologie UK. „Člověk, který by dal jen na to, co mu vydělává nejvíce peněz, by měl tendenci opakovat to, co už umí, a nepřemýšlel by o věcech tak, jak je obvyklé přemýšlet na akademické půdě. Tím se toto prostředí liší od dravějšího obchodního světa,“ míní.

Především výchovou mladých badatelů se kreativní vědecké myšlení snaží rozvíjet také Akademie věd České republiky (AV). Mamutí instituce, která v sobě skrývá více než 50 institutů, pracuje hlavně na základním výzkumu, spolupracuje ale také na doktorských studijních programech. Právě na AV může mladý vědec najít finanční zázemí a kvalitní prostor pro další vědeckou kariéru. A nezáleží na tom, jestli se zajímá o vlastnosti organickoanorganických nanokompozitních materiálů, nebo o stravování lidu popelnicových polí. „Nejlepší věda se u nás dělá v Akademii věd či na univerzitách, což ovšem neznamená, že dobrou vědu nenajdeme i v rezortních výzkumných ústavech,“ míní ředitelka Ústavu

experimentální botaniky Akademie věd Ivana Macháčkova. I podle ní dusí kvalitní výsledky malé platy hlavně mladých vědců. „Přivydělat si při vědecké kariéře není dost dobře možné, snad s výjimkou nějakých překladů.“

Profesura na důchod?

Doktorát po osmi letech regulérního studia je ale pouze prvním stupněm akademické kvalifikace. Univerzitní habilitační komise posuzují kandidáta na docenturu nebo profesuru podle pedagogické a výzkumné práce. Hodnotí se také počet odborných článků a knížek, případně to, kolikrát tyto články citoval ve své práci jiný vědec. „Kandidát na titul docent by měl mít, kromě 20 relevantních publikací, za sebou 4 roky pedagogické činnosti,“ říká prorektor pro akademické kvalifikace UK Mojmír Horyna. Podle něj by docenti měli být jmenováni kolem 35. roku a profesoři kolem 40. roku života.
Ivo Dostál